

EL PLANTEJAMENT DE L'OCI A INCA EN EL PRIMER FRANQUISME (1936-1960)

MANEL SANTANA I MORRO
JOAN MATES I PASTOR

1.- Introducció

Els canvis polítics, ideològics i econòmics que es produïren d'ençà del 19 de juliol del 1936 derivaren en una nova concepció de l'oci i de la sociabilitat popular ja que els principis del Moviment tractaren d'imregnar totes les manifestacions de la vida social inquera.

Les autoritats i el nou personal polític que entrà en escena el trenta-sis tractà d'engrescar la població, a partir d'una àmplia oferta d'activitats d'oci, a nodrir les organitzacions de masses del Règim (Falange i les seves corresponents seccions i el sindicalisme vertical). En segon lloc el cop d'estat va anorrear i aniquilar molts d'espais d'oci i associacions existents durant la Segona República, bàsicament aquells que tenien alguna vinculació al socialisme i al republicanisme.¹

Els nous focus de poder local (el govern municipal, la Falange, els caps militars i la guàrdia civil) esdevingueren controladors i depuradors de les manifestacions culturals i d'esbarjo. Sols l'església i les associacions promogudes per ella varen poder desenvolupar sense gaire control les seves activitats.²

En aquesta comunicació ens aproximarem a la qüestió de l'oci durant el període conegut com el Primer franquisme, anys marcats per el conflicte bel·lic i la posguerra per una banda, i en segon lloc pel prosselitisme i ideologització constant de la major part de les manifestacions de la vida social.

1 Sobre la qüestió de l'oci a Inca durant la República vegeu PIERAS VILLALONGA, Miquel: "Conflictes i debats dins l'oci. Les tavernes (1883-1936)", dins **II Jornades d'estudis Locals**. Ed. Ajuntament d'Inca, 1995. Pàg. 59-72.

2 El moviment catòlic durant aquests anys es va vertebrar a partir de l'Acció Catòlica. Donada la seva complexitat en aquest treball no tractam la postura catòlica envers l'oci.

2.- Les organitzacions del règim

2.1.- L'oci en el mon sindical

Durant el 1943 es va crear a Inca en el sinus del sindicalisme vertical una delegació comarcal de l'organització "Educación y Descanso". Es tractava d'un organisme encarregat de proporcionar una oferta d'activitats d'oci on, joves i treballadors ocupassin el seu temps lliure i a la vegada, doncs, es formassin en els principis d'adhesió al règim. En el setmanari Palmèsà "Actividad" aparegué una crònica divulgant els objectius i les primeres activitats de la delegació inquera:

"La obra Educación y Descanso ha llevado a cabo diversas actividades al objeto de facilitar a los productores los medios más adecuados para su expansión espiritual y material en las horas libres de su trabajo. Tuvieron lugar dos representaciones teatrales a precios muy reducidos y actualmente ha comenzado un torneo de fútbol en el que toma parte el equipo de Educación y Descanso habiendo comenzado su actuación con una contundente victoria sobre su adversario".³

L'organització del sindicalisme vertical d'Inca es completava amb una germandat de llauradors, una cooperativa de consum dels treballadors de la pell i les obres sindicals de la Llar i Previsió social.

"Educación y Descanso" no era una institució originària del Franquisme, sinó que els seus orígens els trobam al Feixisme italià, primer, i després a Àustria i a l'Alemanya Nazi. A Itàlia el *Dopovaloro* va ser l'organització mijançant la qual el règim influí en les activitats socials i d'oci de les masses urbanes. El 1931 va tenir 1.772.085 afiliats.⁴ Per aquest motiu, les autoritats franquistes conscients de l'èxit que aquesta institució assolí a Itàlia volgueren crear-ne una semblant a l'Estat espanyol. La Delegació Comarcal d'Inca és un exemple més de la projecció i promoció d'organitzacions de masses adictes al Règim.

Una de les principals activitats d'"Educación y Descanso" a Inca fou la creació de grups de teatre, els quals periòdicament oferien funcions en les quals els socis gaudien d'importants descomptes en el preu de l'entrada:

"Se están ultimando los preparativos para la presentación de la comedia en tres actos original de Antonio y Manuel Paso, titulada 'un hijo, dos hijos, tres hijos...' con la cual la agrupación artística de Inca se presentará por segunda vez ante el público de dicha ciudad a últimos del presente mes de febrero, teniendo proyectado representar seguidamente dicha obra el diferentes pueblos de la isla".⁵

3 "Actividad" núm.358, 27 de març de 1944.

4 TANNENBAUM, E.R (1975): *La experiencia fascista. Sociedad y cultura en Italia* (1922-1945). Alianza editorial, Madrid. Pàg.190-191.

5 "Actividad", núm.347, 10 de gener de 1944.

Les obres que es representaven estaven dintre d'un teatre edificat o de diversió. El castellà fou, generalment, la llengua exclusiva en les representacions.

Coneixem l'existència de dues agrupacions artístiques vinculades a "Educación y Descanso". La primera, a la qual pertanyia l'anterior paràgraf aparegut en el setmanari "Actividad", va dur a terme les seves activitats en la segona meitat del decenni dels quaranta. La segona es va crear el setembre de 1955 i fou dirigida per l'actor local Jaume Serra. Aquesta agrupació es va presentar a Inca amb l'estrena de l'obra "Sucedió en Mallorca"⁶.

L'organització de competicions esportives i de vacances subvencionades eren altres aspectes que "Educación y Descanso" ofería als seus associats. "Educación y Descanso" disposava de nombroses residències arreu de l'Estat⁷. Durant els anys quaranta els treballadors d'Inca i d'arreu de Mallorca, juntament amb les seves famílies, al preu de vuit pesetes diàries podien romandre-hi durant deu dies en règim de pensió completa. Una vegada allà, el programa d'activitats contemplava la realització d'excursions d'interès turístic o industrial, teatre, conferències, etc. Els treballadors que preferien no sortir de Mallorca eren enviats a Cala Ratjada.

2.2.- L'organització falangista esquerra i la qüestió de l'oci

A partir de l'*Alzamiento Nacional* del 19 de juliol de 1936 el protagonisme polític passà exclusivament a mans de Falange. A Inca no hi hagué resistència, i la ciutat quedà en mans de les forces revoltades contra la República.

Dins l'organització paramilitar de Falange també s'integraren els infants i els joves del partit. Els infants rebien el nom de "balillas" i els majors el de "flechas".

Colònies escolars, campaments, conferències i activitats esportives esdevingueren elements fonamentals del lleure dirigit als joves, explotant així les màximes possibilitats d'aconseguir l'adhesió i formació en els principis de la Revolució Feixista. El mes de desembre de 1936 els caps esquerrans de Falange crearen un quarter de Fletxes en el col·legi de "La Estrella" anomenat abans de la República col·legi el Sagrat Cor de Jesús, i dirigit pels religiosos sallistes⁸. El quarter s'anomenà "General Franco" i es componia de dues centúries. El col·legi posà a disposició de Falange la infraestructura perquè es poguessin dur a terme les seves activitats tant físiques com intel·lectuals.

El Front de Joventuts s'instituí en els anys quaranta, amb l'objectiu d'aconseguir

6 "Ciudad", núm.181, 24 de setembre de 1955.

7 Tres residències a Alacant, dues a Girona i una a Almeria, Cadis, Segovia, Las Palmas, Castelló, Granada, Guipúscoa, Madrid, Santander i Màlaga.

8 "Aquí Estamos", núm.26, 15 de març de 1937.

l'enquadrament ideològic dels joves en la doctrina de F.E.T i de les J.O.N.S. És l'antecedent directe de l'Organització Juvenil Espanyola (OJE), associació de lleure d'àmbit estatal fundada el 1960.

Durant les dècades dels quaranta i cinquanta, la Delegació Comarcal d'Inca del Front de Joventuts es va mostrar molt activa. Es va estructurar en centúries anomenades "San Francisco" i "Isabel la Católica". En la seva oferta d'oci tornaren a tenir una importància transcendental la cultura física i els esports. Es crearen equips de bàsquet, de futbol, tennis de taula, escacs i atletisme. Les competicions eren d'àmbit local i comarcal, i els vencedors passaven a competir en els campionats regionals. En relació al futbol, s'organitzaren competicions al camp d'es Cos amb la participació dels equips "Aguilas", Seràfica, "Atlético Inquense" i "Zarramaonandía"⁹. També tengueren molta importància els campaments on s'introduïa progressivament una instrucció de caire militar. A la vegada es dossificava aquesta activitat, combinant els exercicis físics i la formació intel·lectual. Això obligava que periòdicament es celebrassin cursos de formació i capacició de caps i monitors. Aquests eren enviats per la delegació Provincial a un alberg que disposava a son Serra (Palma).¹⁰

El 1955 a través de Radio Inca es va crear la "Estación Escuela del Frente de Juventudes" a través de la qual es completava el programa d'activitats culturals i de formació ideològica, com eren els cursos, conferències i vetllades teatrals i literàries, que es feien d'ençà de 1936:

"Uno de los fines primordiales que cumple esta Estación Escuela es la puramente educativa. Por ello muchos de sus programas van encaminados hacia la formación cultural de sus oyentes, y en particular del elemento juvenil. Mediante la cooperación de la Comisaría de Extensión Cultural se dan una serie de guiones sobre teatro, educación social, firmamento musical y obras literarias que instruyan, educando y haciendo llegar la escuela a todos los rincones de la isla".¹¹

En el sinu de Falange generalment les al.lotes tenien assignades unes activitats molt concretes, desenvolupades paralelament i al marge de les dels joves i al.lots. És per això que hem de parlar del procés d'enquadrament i socialització de les dones i al.lotes realitzat a través de la Secció Femenina. La seva creació es va fer a Inca, al igual que en la resta de pobles, en la clandestinitat. Les dones realitzaren durant els mesos anteriors al cop d'estat actes propagandístics, expedició de segells de cotització, tasques de suport i ajud als falangistes emprisonats a les acaballes de la República, etc.¹²

9 "Ciudad", núm.156, any IV, 23 d'abril de 1955.

10 "Ciudad", núm.192, 17 de desembre de 1955.

11 "Ciudad", núm.155, any IV, 16 d'abril de 1955.

12 "Aquí Estamos", núm.26, 15 de març de 1937.

En iniciar-se el Moviment els organismes i autoritats del bàndol dit Nacional assignaren a la dona a través de la Falange una tasca molt concreta realitzada sempre des de la reraguarda. Aquesta cooperació va consistir en l'avituallament dels exèrcits i en tot allò referent a la beneficència.¹³ Les seccions femenines arreu de la geografia illenca organitzaren multitud d'activitats per recollir roba i aliments pels soldats així com per finançar l'activitat bèl·lica i benèfica. El setmanari "Aquí Estamos" en un article on explicava les activitats de la Falange a Inca explicava la tasca feta en aquest sentit per la Secció Femenina:

"Salieron para el Frente nuestros hermanos y Falange Femenina pidió y obtuvo de las tiendas de la ciudad ropas, que se cuidó de enviarles con tabaco y alguna otra chuchería a fin de aliviar sus fatigas y animarlos a la lucha, aunque hartos animados estaban en la defensa de su bendito suelo, recordándoles con ello que a retaguardia latían muchos corazones al unisono.

Cuidaron sus heridos y enfermos y cuando se les hubo instalado en el cuartel y casa cuna, limpiando sus botas y sus dependencias, y pasados aquellos días de angústia en la isla y siendo tan nuestra la de nuestros compatriotas en la península se pidió para el Alcazar de Toledo, se recolectó para enviar a Malaga en cuando quedó liberada del yugo que la amordazaba, y en la actualidad continua confeccionando ropas para los flechas que, queriendo engrosar nuestras filas carecen de recursos para costear sus uniformes; se hacen peticiones de ropas, medicamentos y cuanto puede ser útil a 'Auxilio de Invierno'".¹⁴

Tómbols, rifes, activitats esportives, funcions teatrals, activitats artístic-literàries foren algunes de les principals actuacions en la vida social inquera entre 1936 i 1939 encaminades a recabtar recursos (Subscripcions pro-Moviment Nacional, pro-Lectures del soldat, pro-cuines econòmiques, etc).

En finalitzar el conflicte bèl·lic les seves activitats es centraren exclusivament en instruir les joves i al·lotes en els principis ideològics de Falange, en l'adhesió incondicional a la realitat política i social del Franquisme i en la seva preparació en el rol i condició que es volia perpetuar en la dona. El local estava situat al carrer del Born.¹⁵

Així, entre els anys 1941 i 1946, ja que no podem precisar la data exacte, es va crear a Inca l'Escola de la Llar on les al·lotes podien realitzar el servei social, a més de classes de francès, anglès, tall i confecció, cursos domèstics, d'ambient nadalenc, etc. Aquestes activitats duraven uns sis mesos cada any.¹⁶

13 "Las mujeres y la Falange" dins "Actividad", núm.30, 17 de juliol de 1937.

14 "Aquí Estamos", núm.26, 15 de març de 1937.

15 DDAA (1944): *Inca. Guía de la vida oficial, industrial, comercial y Religiosaff.* Imp. Duran. Pàg.83.

16 Obras de la Delegación Provincial de la Sección Femenina de F.E.T y de las J.O.N.S de Baleares. Años 1939-1959. Arxiu del Regne de Mallorca. Movimiento, 143.

Les al.lotes que s'inscribien a Falange podien formar part i participar en una àmplia oferta d'activitats d'oci. Durant els anys de la postguerra s'organitzaren ininterrompidament cursos i conferències, classes de treballs manuals, exposicions diverses, etc, així com tot tipus d'activitats esportives, destacant el bàsquet com un dels esports més practicats. A més, les al.lotes que ho desitjaven durant l'estiu podien passar uns dies a preus força reduïts en els albergs de la Delegació Provincial situats a Portopí (1939-41), s'Arenal de Lluçmajor (1941-44) i Porto Colom (1945-56).¹⁷

Durant la dècada dels cinquanta la Delegació Provincial de la Secció Femenina va posar en marxa els anomenats "Planes Càtedra. Es tractava de la celebració de tota una sèrie d'actes durant l'estiu amb finalitat cultural, moral, divulgadora, formativa i política. Generalment es celebrava en aquelles localitats allunyades de Palma on les caps de la Secció Femenina detectaven manca d'inicativa i d'interès per part de les joves cap a les activitats i ideals de Falange. Així, el 1957 es va celebrar el "Plan Càtedra d'Inca":

*"La duración es de 45 días, la charla empieza a las 8 de la tarde con asistencia del pueblo en general y las muchachas del pueblo pueden realizar parte del cumplimiento del servicio social, ya que se les bonifica dos meses y días y se les exime de examen del mismo. Además de la enseñanzas nuestras de cocina, corte y confección, formación familiar y social, trabajos manuales, formación política, gimnasia y cantos y bailes regionales; el medico con puericultura, el sr. ecónomo con la religión, maestros y maestras con la historia de España, todos ellos del pueblo donde se realiza la cátedra, aparte con la OJE, sindicatos, Jefatura Provincial del Movimiento y cuantos organismos oficiales les interese."*¹⁸

En aquest "Plan càtedra" segons la memòria elaborada pels organismes provincials de la Secció Femenina assistiren unes quaranta al.lotes i set d'elles s'afiliaren a Falange.

Aquell mateix any any es posaren en marxa cursos de treballs manuals i s'organitzà un grup folklòric que s'integrà dins l'estructura de "Coros y Danzas" agrupació de la Secció Femenina que agrupava els grups folklòrics de Falange.

3.- El moviment associatiu

3.1.- El cop d'Estat i el seu impacte sobre l'associacionisme inquer

Entre 1931 i 1936 la legalitat republicana, així com també el context social i polític

¹⁷ Id.

¹⁸ Id.

vigent, possibilitaren l'aparició de nombroses associacions, algunes d'elles sovint vinculades a organitzacions polítiques, tant de dretes com d'esquerres. Aquest és el cas de la Milícia Angèlica, creada el 1931 i dirigida pel prévere Josep Aguiló¹⁹ o el grup de teatre l'Estrella vinculat a la societat obrera de tendència anarquista "La Justicia", ubicat al cafè de can Ordines.²⁰ Les diverses associacions s'encarregaren d'organitzar tota una sèrie d'activitats d'oci destinats als seus socis, i sovint a través d'aquestes es tractava d'inculcar valors de solidaritat de classe i d'adoctrinament dels postulats que es perseguïen. A més, durant la Segona República es constata la voluntat d'alguns sectors de fer l'oci més laic.²¹

A partir del 19 de juliol de 1936 es va iniciar el procés de desarticulació de totes aquelles organitzacions i associacions de caràcter esquerrà. Els seus locals foren confiscats i ocupats, els béns incautats i molts dels seus membres represaliats. Des d'aleshores ençà s'observa un control per part de les autoritats municipals de la vida social local en general i del moviment associatiu en particular.

En canvi les associacions vinculades a l'església o aquelles que durant la República no havien tingut alguna vinculació política explícita, durant el primer franquisme varen continuar desenvolupant les mateixes activitats d'abans. Aquest és el cas del Cercle d'Obrers catòlics d'Inca, fundat el 1900 i que tenia la finalitat d'oferir respostes socials, econòmiques, culturals recreatives i pedagògiques entre els seus associats.²² Altres associacions d'origen anterior al 19 de juliol del 1936 i que durant el Primer Franquisme varen continuar en funcionament foren "La Constancia-Centro Instructivo", "L'Arpa d'Inca" i el "Sindicato La Paz".²³

3.2.- El Primer Franquisme i el moviment associatiu

En aquest apartat parlarem de totes aquelles societats inquieres dedicades a qualsevol tipus d'activitat d'oci, que no tingueren cap relació directe ni amb l'Església, ni amb les organitzacions de masses del règim. Per abordar aquest anàlisi ens ha estat imprescindible la consulta del Registre d'associacions del Govern Civil. Per altra banda, el seguiment de les diverses activitats dutes a terme per aquestes associacions és analitzat mijançant la consulta de la premsa inquera de l'època. Així, tenim el setmanari "Ciudad" en la seva tercera època (1951-1961), a través del qual podem fer un seguiment del "Círculo de Arte y Cultura". També cal fer esment al setmanari Dijous.

19 MARQUÉS SINTES, Miquel A. i PIERAS VILLALONGA, Miquel (1994): "Temps lliure a Inca i Alaior. Comparacions de dues societats industrials" dins *I Jornades d'Estudis Locals*. Ed. Ajuntament d'Inca. Pàg.65.

20 *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. VII, pàg.105.

21 PIERAS VILLALONGA, Miquel: *Conflictes i debats...*, pàg.65.

22 Sobre el cercle d'Obrers Catòlics d'Inca vegeu FULLANA PUIGSERVER, Pere (1994): "El cercle d'Obrers catòlics d'Inca (1900-1910)" dins *I Jornades d'Estudis Locals*. Ed. Ajuntament d'Inca. Pàg. 159-176. I també CAMPILLO ILLÁN, Maxim i SANTANA MORRO, Manel (1996): "L'associacionisme catòlic a Inca (1923-é1929)" dins *II Jornades d'Estudis Locals*. Ed. Ajuntament d'Inca. Pàg. 87-102.

23 DDAA (1944): *Guia de la vida oficial, industrial, comercial y religiosa*. Imp. Duran. Inca.

Abans de passar a una breu descripció de cada una de les societats detectades, convendria puntualitzar que aquestes, malgrat no estassin directament controlades pels mecanismes de l'Estat Franquista, no ultrapassaven el paper d'equilibradores del sistema de control social impulsat pel propi règim.

La *Guía de la vida oficial, industrial, comercial y religiosa* d'Inca, publicada el 1944, ens assenyala la gran activitat d'escacs que es nota en tots els cafès d'importància; també destaca d'existència de nombrosos colomars amb races molt selectes les quals aconseguiren gran quantitat de trofeus en les diverses competicions que havien acudit. Per últim subratllar la gran afecció al trinquet que hi havia a Inca. Tampoc no podem oblidar la gran captació de masses que provocava el futbol.²⁴

La importància donada en aquesta guia a l'esport ens reflecteix el paper que el fenomen esportiu modern assoleix dins una societat totalment mediatitzada i controlada per l'aparell estatal.²⁵

Llorenç capellà i Tomàs Montserrat en el seu llibre *L'Esport a les Balears (1936-1959)* ens parlen de la importància que els ideòlegs del règim donaven a l'esport tot veient que el seu impacte social seria prou important per modificar els esquemes de la filosofia popular. Llavors no és estrany que la Falange volgués i aconseguís controlar-lo.²⁶

Davant un aconteixment esportiu, es posava en funcionament tota la parafarnàlia feixista, és a dir, la Dictadura intentà fomentar l'esport espectacle dins la societat per tal de no tant sols controlar-la, sinó canalitzar-la i conduir-la a una uniformitat de pensament i comportament, en definitiva dirigir-la cap a una mediocritat.

Abans hem esmentat la gran afecció que existia a Inca després de la guerra per la cria de coloms. Així podem destacar la creació, el 5 de març de 1944, d'una societat anomenada "Colombicultura de Palomas Bienhechoras La Inquense", amb l'objectiu de "*Agrupar dentro de la ley a los que se dediquen al deporte de las palomas bienhechoras*". Entre els seus presidents hem de mencionar a Antoni Barceló Sbert (1944) i Jaume Bonafé Llompart (1952).²⁷

En referència al món del ciclisme caldria citar dos clubs o associacions: "Unión Ciclista Ferrà" i "Unión Ciclista Inquense". La primera va ser creada el 1954, presidida per Antoni Ferrà i Cifre. El seu local social estava domiciliat al carrer General Franco. La segona fou

24 DDAA (1944): *Inca. Guía de la vida oficial, industrial, comercial y religiosa*. Imp. Duran. Inca. Pàg.103.

25 El concepte de fenomen esportiu modern, no deslligat dels moviments socials contemporanis ha estat formulat pels professors Xavier Pujades i Carles Santacana en els seus estudis dins l'àmbit català.

26 CAPELLÀ, Llorenç i TOMÀS, Montserrat (1995): *L'esport a les Balears (1936-1959)*. Conselleria d'Educació i Cultura. Pàg. 20-21.

27 Registre d'Associacions del Govern Civil. Tom VI, pàg.101.

creada el 16 de juliol de 1946 amb seu al carrer General Luque, i a partir de 1958 al carrer Palmer. El seu president fou Joan Mar Vidal²⁸. La incidència social d'ambdues associacions es veu reflectida en l'organització de curses ciclistes, coincidint amb la celebració de la festivitat franquista del 18 de Juliol.

L'activitat ciclista a Mallorca de la postguerra fou recuperada gràcies a la tasca duita a terme pels anomenats "Batallones Ciclistas", sorgits dins l'exercit²⁹. Hem de dir que aquest és un dels pilars bàsics sobre els quals es fonamentava l'organització de l'esport mallorquí durant el franquisme. Els altres són l'organització juvenil del règim "Frente de Juventudes", i l'Església a través de L'Acció Catòlica.

Un altre espai d'oci era ocupat pels toros. En referència a aquest tema hem detectat les societats "Club Taurino Inquense" i "Peña taurina La afición"³⁰. La primera d'elles va néixer l'11 de juny de 1953 amb un objectiu molt clar: "*Fomento y auge de la Fiesta Nacional*". Entre les seves activitats podem citar la festa anual en la qual tots els socis eren obsequiats amb un regal, i la creació el 1955 de l'anomenada "Cuadrilla Juvenil de Baleares", dirigida pel prestigiós taurí Ramón Molgado³¹.

L'altra societat taurina, la "Peña taurina La afición", fou creada el 28 de febrer de 1957 i presidida per Mateu Amengual Rotger.

Caldria esmentar un altre tipus d'activitat d'oci com era la pràctica dels escacs. Aquest esport experimentà un considerable auge, en augmentar el nombre de practicants en els anys immediats a la guerra, sobretot en els cafès més importants d'Inca. Hem de mencionar el "Club Ajedrez Bar Cristal", creat el 6 de d'abril de 1947 amb domicili social en el bar abans esmentat. Els seus presidents foren Pere Martorell Far i Pere Ferrer Beltran³².

Finalment hem d'esmentar la possibilitat de l'existència d'un club de tennis a Inca a partir de 1955. Aquest fet l'hem detectat gràcies a la consulta del setmanari "Ciudad". L'article que fa referència a aquest fet diu el següent:

"Noticias todavía no confirmadas aseguran que un grupo de señores, entusiastas del aristocrático deporte de la raqueta, estan formando una comisión que estudiará y gestionará todo lo necesario para la creación en nuestra ciudad.

28 Registre d'Associacions del Govern Civil. Toms IV-VII, pàgs. 190 i 70.

29 GARCÍA MARÍN, J. i GONZALO PAMPÍN (1991): *Història del ciclisme a Mallorca*. Imp. Miramar, Palma. Pàg. 30.

30 Registre d'Associacions del Govern Civil. Tom VII, pàg. 45 i 159.

31 "Ciudad", núm.193, desembre de 1955.

32 Registre d'Associacions del Govern Civil. Tom VI, pàg. 212.

*Obtenidos los permisos oficiales, se procederá a la formación de una junta directiva, suscripción de socios, compra de terrenos, construcción de pistas e instalaciones anejas, etc. La principal actividad del Club consistirá en la práctica y fomento del tenis, deporte que en otra época tuvo en Inca bastantes adeptos...*³³

3.3.- El "Círculo de Arte y Cultura"

Aquesta associació mereix un tractament i anàlisi per separat, ja que ha estat possible fer un seguiment exhaustiu de la mateixa mijançant el setmanari "Ciudad" donat que la seva administració i redacció estaven situats en el local del Cercle³⁴.

El Cercle d'Art i Cultura fou creat el 9 de juny de 1949 amb l'objectiu de millorar el nivell cultural d'Inca. D'entre els diversos presidents que va tenir caldria destacar el doctor José Erencia Alvarado, que va ser president en dues etapes. La primera entre els anys 1949 i 1955, i posteriorment entre 1956 i 1959³⁵.

L'activitat cultural que es duia a terme en el centre es dividia bàsicament en cicles de conferències i exposicions d'artistes mallorquins; i per altra banda, en l'organització de concursos literaris, de pintura, de fotografia, etc, adreçats a tots els socis.

Entre les conferències que es celebraren hem de fer especial esment a les següents. En primer lloc, la realitzada per Josep Ensenyat, advocat i catedràtic de filosofia de l'Escola de Magisteri de Balears, l'octubre de 1955 en el saló d'actes del Cercle, i amb el següent tema: "*Valor y Jerarquía en la obra de arte pictórica*". El setmanari se'n feu ressò de la mateixa:

*"Ante numeroso público que llenava por completo el salón del Centro de Arte y Cultura pronunció su anunciada conferencia el publicista profesor de la Escuela de Magisterio, don José Ensenyat"*³⁶

En segon lloc, cal fer esment a la conferència del dimarts 22 de novembre del mateix any, a càrrec de Bartomeu Payeras, llicenciat en filosofia i lletres, secció filologia romànica. El tema de la disertació fou "*El arte moderno y su justificación*".³⁷

33 "Ciudad", núm.184, 15 d'octubre de 1955.

34 "Ciudad", núm.184, 15 d'octubre de 1955.

35 Registre d'Associacions del Govern Civil. Tom VI, pàg. 266.

36 "Ciudad", núms.182, 183, 184 i 185, 1, 8, 15 i 22 d'octubre de 1955.

37 "Ciudad", núm. 190, 26 de novembre de 1955.

En tercer lloc cal fer esment a la conferència celebrada l'abril de 1958, amb motiu de la commemoració de la festa del llibre. Aquesta va ser realitzada per Gaspar Sabater, periodista i pedagog, que en aquells moments ocupava el càrrec de director de la revista "Cort" i a més era membre de l'Acadèmia de les Bones Lletres. El tema tractat fou "*Consideraciones acerca de la obra cervantina*".³⁸

Finalment, i per acabar el tema de les conferències, tan sols esmentar la realitzada pel col·leccionista d'obres de Cervantes, Miquel Bordoy, titulada "*Alcance de la cuarta salida de don Quijote*".³⁹

Un altre aspecte a tractar és el tema de les diverses exposicions d'art organitzades pel Cercle. Així cal esmentar l'exposició duita a terme per l'insigne pintor pollensí, Guillem Bestard, durant les festes patronals de sant Abdon i sant Senén⁴⁰. També cal destacar l'exposició col·lectiva de pintors locals, realitzada entre el 25 de setembre i el 15 d'octubre de 1955 amb la finalitat de donar a conèixer els joves pintors de la localitat a la resta del poble⁴¹.

Una altra activitat cultural proposada pel Cercle d'Art i Cultura foren les sessions de cinema cultural organitzades per l'Aliança Francesa de Balears amb la finalitat de difondre l'ensenyament del francès a la localitat. En aquestes sessions hi assistien autoritats militars, civils i religioses locals, els tres pilars bàsics sobre els quals es fonamentava l'entramat social franquista⁴².

Per acabar amb el tema cultural no podem oblidar l'organització de concursos literaris infantils i juvenils destinats a la joventut inquera. Aquests es solien celebrar durant les festes patronals o per commemorar algun aniversari. Així ho podem observar en el programa d'activitats culturals, esportives i recreatives proposades pel Cercle per tal de commemorar el sisè aniversari de la seva creació. En aquests els concursos de redacció infantil ocupen un percentatge elevat de les activitats programades⁴³.

L'altra vessant de les activitats organitzades pel Centre d'Art i Cultura són les de caire esportiu i recreatiu, activitats potenciades pel règim franquista per tal de mantenir la gent allunyada dels problemes polítics i consolidar una societat acrítica. Entre aquestes, cal esmentar l'organització de campionats d'escacs a partir del 1955 amb l'objectiu de fomen-

38 "Ciudad", núm. 306, 26 d'abril de 1958.

39 "Ciudad", núm.308, 10 de maig de 1958.

40 "Ciudad", núm. 168, 23 de juliol de 1955.

41 "Ciudad", núm. 180, 17 de setembre de 1955.

42 "Ciudad", 188, 12 de novembre de 1955.

43 "Ciudad", núm. 187, 5 de novembre de 1955.

tar aquest esport entre el jovent d'Inca. La participació en aquesta competició no estava restringida a ningú⁴⁴.

Entre les activitats recreatives més importants hem d'assenyalar les excursions culturals, com la realitzada el 1955 amb motiu de la "Bienal Hispanoamericana de Arte" i els balls familiars que es duïen a terme en el local social del Cercle per tal de celebrar alguna festivitat, la nominació d'algun soci d'honor, etc.

En resum, en aquesta societat hi confluïren els dos principis de l'educació ideal. Aquests eren en primer loc l'esport, i per altra banda el conreu de l'intel·lecte. Ara bé, mai es va divulgar una cultura que no fos l'oficial del règim. L'objectiu de tot plegat era aconseguir una joventut més completa i espiritual dins l'atonia de l'ambient del moment.

4.- Conclusions

El cop d'Estat va impactar i influir decisivament en les activitats de la vida social inquera i en el plantejament de l'oci al municipi, ja que va eliminar molts espais i formes de sociabilitat existents durant la República. En segon lloc va tractar de bastir un nou model de societat fonamentat en un suport ideològic i social força diferent. Així, el control de l'oci esdevenia peça clau d'ideologització en els principis del règim. Ara bé, la vida social local en acabar el conflicte bel·lic va tornar a reviscolar, fenomen afavorit, sens dubte, per una economia local en expansió gràcies a la indústria del calçat. D'aquesta manera durant le segona meitat del decenni del quaranta i la dècada dels cinquanta es multiplicaren els espais i formes d'oci desvinculats de les organitzacions franquistes. Tot i això el moviment associatiu i les diferents iniciatives i activitats organitzades no ultrapassaren el paper d'equilibradores del sistema social i polític imposat pel règim franquista.

44 "Ciudad", núm.186, 29 d'octubre de 1955.

FONTS UTILITZADES

- Arxiu de la Delegació Provincial de la Secció Femenina de Falange (Arxiu del Regne de Mallorca)
- Registre d'Associacions del Govern Civil
- Setmanari "Ciudad" (1951-1961), tercera època.
- Setmanari "Actividad". Organ de premsa de la C.N.S
- Setmanari "Aquí Estamos". organ de premsa de falange española y de las J.O.N.S.

BIBLIOGRAFIA

- CAPELLÀ, Llorenç i TOMÀS, Montserrat (1995): *L'esport a les Balears (1936-1959)*. Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear. Palma de Mallorca.
- DDAA (1944): *Inca. Guía de la vida oficial, industrial, comercial y religiosa*. Imp. Duran. Inca.
- GARCÍA MARÍN, J. i GONZALO PAMPÍN (1991): *Història del ciclisme a Mallorca*. Imp. Miramar. Palma de Mallorca.
- PIERAS VILLALONGA, Miquel (1996): "Conflictes i debats dins l'Oci. Les tavernes (1883-1996)" dins II Jornades d'Estudis Locals. Ed. Ajuntament d'Inca. Inca. Pàg. 59-72.
- SHAW, D. (1987): *Futbol y franquismo*. Alianza Editorial. Madrid.
- SINTES MARQUÈS, Miquel A. i PIERAS VILLALONGA, Miquel (1995): "Temps lliure i oci a Inca i Alaior. Comparacions de dues societats industrials" dins I Jornades d'Estudis Locals. Ed. Ajuntament d'Inca. Inca. Pàg. 127-154.
- TANNENBAUM, E.R (1975): *La experiencia fascista. Sociedad y Cultura en Italia (1922-1945)*. Alianza Editorial. Madrid.